

Keskkonnaministri 04.04.2023 käskkirja nr 152 muutmise eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Eelnõukohase käskkirjaga muudetakse toetuse andmise tingimusi keskkonnaministri käskkirjas 04.04.2023 nr 152 „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine ning 2024–2029 tegevuskava ja eelarve kinnitamine kliimamuutustega arvestamiseks ja kliimavaldkonna teadlikkuse tõstmiseks”. Keskkonnaministeeriumi sõna asendati keskkonnaministri 12.12.2022 käskkirjas nr 429 kõikides käänetes kliimaministri 03.07.2023 käskkirjaga 262 Kliimaministeeriumi sõnaga.

Eelnõu ja seletuskirja koostasid Kliimaministeeriumi kliimaosakonna nõunik Maris Arro (e-post: maris.arro@kliimaministeerium.ee, tel 626 2986), rohereformi osakonna nõunik Asta Tuusti (e-post: asta.tuusti@kliimaministeerium.ee) ja finantsosakonna struktuuritoetuste nõunik Eerika Purgel (e-post: eerika.purgel@kliimaministeerium.ee, tel 626 0709). Käskkirja eelnõu juriidilise ekspertiisi teostas Kliimaministeeriumi õigusosakonna jurist Rene Lauk (e-post: rene.lauk@kliimaministeerium.ee, tel 626 2948).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kahest punktist, millega täpsustatakse toetuse andmise tingimusi keskkonnaministri 04.04.2023 käskkirjas nr 152. Eelarve kogumaht väheneb.

Toetust antakse „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027 (edaspidi rakenduskava) poliitikaeesmärgi nr 2 „Rohelisem Eesti“ erieesmärgi nr 4 „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ raames kliimaeesmärkide elluviimiseks.

Projekt on kooskõlas Läänemere strateegiaga, „Kliimamuutustega kohanemise arengukavaga aastani 2030“ (edaspidi KOHAK), panustab kliimapoliitika korraldamisse, omab mõju perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskava erieesmärgile ja toetusmeetme eesmärkide saavutamisele (kooskõla kinnitab ka §-s 2 ja 4 sätestatud näitajatesse panustamine). Projekt panustab toetuse andmise eesmärkidesse, sh „Eesti 2035“ sihti „Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“.

Käesoleva käskkirja raames hõlmab kliimamuutustega kohanemine ühiskonna, sh majandus-, sotsiaal-, looduskeskkonna kliimamuutuste mõju suhtes valmisoleku ja vastupanuvõime tagamist, arvestades kliimamuutustega kohanemise eesmärki tõsta elanikkonna teadlikkust kliimamuutustest ja kliimariskidest, suurendada ühiskonna, majanduse ja ökosüsteemide vastupanuvõimet ning vähendada haavatavust kliimamuutuste ebasoodsate mõjude suhtes. Täpsemalt on kliimamuutustega kohanemise eesmärk suurendada riigi, regionaalse ja kohaliku tasandi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks. Kliimamuutuste mõju suhtes eriti haavatavate ja prioriteetse valdkondadena tuuakse KOHAKis välja järgmised valdkonnad ja alaeesmärgid, kus on vajalik vähendada haavatavust ning tõsta vastupanuvõimet kliimamuutuste mõju suhtes:

1. **Tervis ja päästevõimekus.**
2. **Maakasutus ja planeerimine**, sh rannikualad, teised üleujutusriskiga alad, maalihke riskiga alad, maaparandus, linnad.
3. **Looduskeskkond**, sh bioloogiline mitmekesisus, maismaa ökosüsteemid, magevee ökosüsteemid ja -keskkond, mereökosüsteemid ja -keskkond, ökosüsteemiteenused.
4. **Biomajandus**, sh põllumajandus, metsandus, kalandus, jahindus, turism, turbatootmine.

5. **Majandus**, sh kindlustus, pangandus, tööhõive, ettevõtlus ja tööstus.
6. **Ühiskond, teadlikkus ja koostöö**, sh teadlikkus, haridus ja teadus, rahvusvahelised suhted ja koostöö.
7. **Taristu ja ehitised**, sh transport ja transporditaristu, tehnilised tugisüsteemid, hooned;
8. **Energeetika ja varustuskindlus**, sh energiasõltumatus, -turvalisus, -ressursid, energiatõhusus, soojatootmine ja elektritootmine.

Käskkirja lisas 1 nimetatud toetatavad tegevused panustavad peamiselt järgmiste KOHAK alaeesmärkide täitmisel:

- maakasutus ja planeerimine, mille üheks meetmeks on teadlikkuse suurendamine kliimamuutuste mõjudest ja riskidest maakasutuses, linnakorralduses ja planeerimises, riskialade planeerimismetoodikate arendamine ning õigusraamistiku korrastamine.
- ühiskond, teadlikkus ja koostöö, sh teadlikkus, haridus ja teadus ja koostöö. KOHAK kohaselt sõltub kliimamuutuste mõjuga kohanemise edukus sellest, kui täpne on Eestis olemasolev teave kliimamuutuste kohta. Teabe pidevaks ajakohastamiseks ja prognooside täpsuse suurendamiseks on mõõdapääsmatu kliimateaduse toetamine ja rahvusvahelistes kliimateadusega seotud koostööalgatustes osalemine. Teavitus- ja haridusmeetmete eesmärk on toetada koole ja vabaharidusasutusi kliimamuutuste mõjuga kohanemisel ja pakkuda neile vajalikke tugimaterjale, koolitusi jmt selleks, et kliimamuutuste mõjuga kohanemist oma õppekavadesse lõimida.
- looduskeskkond, sh bioloogiline mitmekesisus, maismaa ökosüsteemid, magevee ökosüsteemid- ja keskkond, mereökosüsteemid ja -keskkond, ökosüsteemiteenused.

Sealjuures on KOHAKis välja toodud, et kliimamuutuste mõjuga kohanemise tõhusus ühiskonnas sõltub ühelt poolt riigi tegevusest, otsustusstruktuuride killustatusest ja poliitilis-administratiivsest kultuurist, teisalt aga valitsusväliste huvigruppide tegevusest, sh teadlaskonnast, avalikkuse ja vabauhenduste survest ning äriettevõtete huvidest. Riigi ja ametkondade kohus on luua gruppidele ja indiviididele kohanemiseks soodsad ühiskondlikud struktuurid: õiguslikud raamid, teave ja mentorlus ning tehniline tugi. Ühiskonna haavatavust ja kohanemist kliimamuutustega mõjutavad oluliselt ka **teaduse ning hariduse tase riigis, mis määravad selle, kui valmis ollakse kliimamuutusteks ja kui täpselt osatakse nendega kaasnevat hinnata**. Välja on vaja arendada ilma- ja kliimamuutuste seiresüsteemid, inimeste teavitussüsteemid ning oluliselt suurendada inimeste teadlikkust kliimamuutustest ja nende mõjudest inimeste elukorraldusele. Infoühiskonna kliimamuutustega seotud areng aitab paremini mõista kohanemismeetmete vajadust ja suurendab valmisolekut kliimamuutustega toimetulekuks.

Kohanemismeetmed peavad olema suunatud teadlikkuse ja vastupanuvõime suurendamisele ning ettevaatuspõhimõtte rakendamisele tuginedes järgnevatele juhtmõtetele:

- **Teadlikkus:** avalikkuse teadlikkuse suurendamine (ühiskond tervikuna, inimesed, ametnikud) ning kliimamuutuste alaste teadmislünkade ja nendest tingitud määramatuse vähendamine (teadmismeetmed).
- **Valmidus ja vastupanuvõime:** kliimarisikide maandamise võimekuse tagamine ja strateegilise ning operatiivse valmiduse suurendamine.
- **Ettevaatus:** pikaajaliste muutuste teadvustamine ja ennetav tegutsemine pikas perspektiivis.

Käskkirja muutmise punktiga 1 muudetakse keskkonnaministri 04.04.2023 käskkirja nr 152 lisa 1. Kuna muudatusi seoses Kliiministeeriumi moodustamisega on palju, siis õigusselguse huvides muudetakse käskkirja lisa 1 terviktekstina. Käesolevas seletuskirjas selgitatakse lisas 1 tehtud muudatusi võrreldes kehtiva lisa 1 tekstiga ning ei selgitata punkte, mis lisas 1 on jäetud muutmata.

Käskkirja lisa 1 punkti 1.2 muudetakse, sest toetuse eraldamine planeeriti 2024. aastal Eesti riigi 2024–2027. aasta eelarvestrateegia programmi „Keskkonnakaitse ja -kasutus“ meetme „Kliimaeesmärkide elluviimine, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus“ tegevuse „Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine“ tulemuste saavutamiseks.

Keskkonnakaitse ja -kasutuse programmi peamiseks strateegiliseks aluseks on Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030, millega on määratletud pikaajalised arengusuunad looduskeskkonna hea seisundi hoidmiseks, lähtudes keskkonna valdkonna seostest majandus- ja sotsiaalvaldkonnaga ning nende mõjust ümbritsevale looduskeskkonnale, elurikkusele ja inimesele. Programm arvestab nii keskkonnastrateegias, keskkonnavaldkonda puudutavates poliitika põhialustes ja muudes keskkonnateemalistes arengukavades kavandatud eesmärgi. Programmi tegevused panustavad arengustrateegia „Eesti 2035“ sihtidesse: inimene, ühiskond, majandus, elukeskkond ja riigivalitsemine. Strateegilised alused, millele programm tugineb, on ümberkujundamisel. Programmi elluviimine panustab KOHAK eesmärkide saavutamisse.

Punktides 3.1.1.-3.1.4. nimetatud tegevused on kooskõlas rakenduskava prioriteedi „Rohelisem Eesti“ erieesmärgi „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ alapunkti 8 „Kohalike omavalitsuste ja avaliku sektori kliimavõimekuse ning elanike teadlikkuse suurendamine kliimamuutustega seotud riskidest ja võimalustest“ eesmärkide ja toetatavate tegevustega, kuivõrd kõik punktides 3.1.1.-3.1.4. nimetatud tegevused toetavad kliima- ja keskkonnahariduse arendamist ning kliimamuutuste leevendamise ja kliimamuutustega kohanemise teadlikkuse ja võimekuse parandamist. Alapunkti 8 kohaselt toetatakse tegevusi, millega suurendatakse riigi- ja kohaliku tasandi kliimamuutuste alast teadlikkust läbi kohanemist ja leevendamist käsitlevate teabekampaaniate, koolituste, teabepäevade ja haridusprogrammide, andmete kättesaadavuse parandamise, kliima- ja keskkonnahariduse arendamise ning kliimaalase teadlikkuse ja võimekuse parandamise.

Samuti panustavad kõik käskkirja eelnõus nimetatud toetatavad tegevused KOHAK eesmärkidesse. KOHAK kohaselt peame kliimamuutuste mõjude vähendamiseks esiteks vähendama kasvuhoonegaaside heidet (st võtma leevendamismeetmeid) ja teiseks peame võtma kliimamuutuste mõjuga kohanemise meetmeid (edaspidi *kohanemismeetmeid*) kliimamuutuste vältimatute tagajärgedega toimetulekuks. KOHAK peamine eesmärk on suurendada riigi, regionaalse ja kohaliku tasandi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks, kuid kuna kohanemisevajadus on vajalik läbivalt erinevates sektorites, siis on püstitatud ka 8 alaeesmärgi, millest käskkirja eelnõus nimetatud tegevused on peamiselt seotud alaeesmärkidega 3 ja 6, mille kohaselt on eesmärgiks suurendada teadlikkust kliimamuutustega kaasnevatest riskidest ja võimalustest ning tagada muutuv kliimas liikide, elupaikade ja maastike mitmekesisus ning maismaa- ja veeökosüsteemide soodne seisund ja terviklikkus ning sotsiaal-majanduslikult oluliste ökosüsteemiteenuste pakkumine piisavas mahus ja piisava kvaliteediga.

Kõik toetatavad tegevused aitavad rakendada kohanemismeetmeid, tõstes üldsuse teadlikkust kliimamuutustest ja tekitades selleks valmisolekut nii üldsuse kui ka kliimariskide juhtimise ja operatiivse valmisoleku osas.

Käskkirja lisa 1. punkti 3.1 muudetakse.

Käskkirja tegevus on kooskõlas Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavaga perioodiks 2021–2027. Rakenduskava prioriteedi „Rohelisem Eesti“ erieesmärgi nr 4 „Kliimamuutustega

kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ raames toimub kohalike omavalitsuste ja avaliku sektori kliimavõimekuse ning elanike teadlikkuse suurendamine kliimamuutustega seotud riskidest ja võimalustest. Toetatavad tegevused aitavad kaasa KOHAK üldesmärgi saavutamisele, suurendada Eesti riigi regionaalse ja kohaliku tasandi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks, mis on ka erieesmärgi rakendamisel aluseks. Tegevusega soovitakse suurendada riigi- ja kohaliku tasandi kliimamuutuste alast teadlikkust läbi kohanemist ja leevendamist käsitlevate teabekampaaniate, koolituste, teabepäevade ja haridusprogrammide, andmete kättesaadavuse parandamise, kliima- ja keskkonnahariduse arendamise ning kliimamuutuste leevendamise ja kliimamuutustega kohanemise teadlikkuse ja võimekuse parandamise.

Kohanemismeetmete rakendamise peamine väljund on üldsuse suurem teadlikkus ning kliimariskide juhtimise ja operatiivse valmisoleku tagamine.

Punktis 3.1.1 tuuakse välja, et kliimavaldkonna teadlikkuse suurendamiseks viiakse ellu erinevaid teabekampaaniaid, koolitusi ja teabepäevi, koostatakse info- ja koolitusmaterjalid ning viiakse läbi kliimakursusi. Punkti muutmise vajadus on tingitud asjaolust, et 1. juulist 2023. aastal loodi Kliimaministeerium ning sellega seoses loodi rohereformiüksus ja kliimaosakond liikus selle üksuse alla ja lisaks on Kliimaministeeriumi loomisega kohalike omavalitsuste suunalised tegevused oluliselt täpsustunud.

Toetatav tegevus aitab kaasa KOHAK üldesmärgi saavutamisele, suurendada Eesti riigi, regionaalse ja kohaliku tasandi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks. Lisaks panustab toetatav tegevus KOHAK meetmesse 6.1. „Riskijuhtimise tõhustamine ning riigi- ja KOV-ide asutuste töötajate kliimamuutustega kaasnevate riskide maandamise võimekuse tagamine“ ja meetmesse 6.2. „Koolieelsete õppeasutuste, üldharidus- ja huvikoolide, keskkonnahariduskeskuse ning kutseõppeasutuste kliimamuutuste mõjuga kohanemise toetamine“. Samuti on tegevus otseselt seotud „Eesti 2035“ tegevuskava tegevustega „Rohepöördesse panustavate lahenduste ulatuslikum kasutuselevõtt ja planeerimine koostöös KOVidega kliimamuutuste leevendamiseks, kliimamuutuste mõju vähendamiseks ja nendega kohanemiseks, elurikkuse suurendamiseks ja säilitamiseks, elukeskkonna mitmekesistamiseks“ ning „Strateegilise planeerimise (riigi, KOVide ja regionaalsel tasandil) ja riigieelarve korrastamine, sh kesksete teemade (nt säästev areng, kultuur ja keel, regionaalareng, kliimaeesmärgid, sooline võrdsuslikkus ja võrdsed võimalused) tervikliku käsitlemise tagamine ning ruumilise arengu koordineeritud kavandamine“.

Kõigi käesoleva projekti raames toetatavate tegevuste väljundite osas korraldatakse vähemalt projekti elluviija poolt inimeste, sh KOVide teadlikkuse tõstmiseks infopäev, vmt avalik üritus kliimamuutuste mõjudest teadlikumaks saamiseks ja selles suunas tegutsemise suunamiseks.

Tegevus panustab PO2 erieesmärgi tulemusnäitajasse PSR09 „Osakaal inimestest, kes on kliimamuutuste mõjudest teadlikud ja tegutsevad“ saavutamisse.

Tegevus panustab PO2 erieesmärgi väljundnäitajasse PSO11 „Kohalike omavalitsuste arv, kus on toimunud koolitused, seminarid ja infopäevad ja/või kus on rakendatud kliima kohanemise ja leevendamise meetmeid“ saavutamisse.

Punktis 3.1.2 lisatakse, et toimub teabe- ja juhendmaterjalide väljatöötamine. Selle alla on hõlmatud kohalike omavalitsuste energia- ja kliimakavade kvaliteedi parandamine, et tagada nende võrreldavus ning leida täiendamist vajavad andmelüngad. Tegevuse käigus analüüsitakse olemasolevaid energia- ja kliimakavasid (edaspidi *KEKKe*), koostatakse juhised

nende täiendamiseks ja vajalike puuduste kõrvaldamiseks ning koostatakse tehnilise lahenduse kontseptsioon eeltäidetud energia- ja kliimakavade koostamiseks. Punkti lisamise vajadus tuleneb sellest, et aastatel 2020-2023 koostatud KOVide KEKKide kvaliteet on väga ebaühtlane, samas on strateegilisel planeerimisel kliimamuutuste leevendamisel ja nende mõjudega kohanemisel kohalikul omavalitsusel väga oluline roll Eesti riigi kliimanetraalsuse saavutamisel aastaks 2050, siis on oluline analüüsida KOVide KEKKide sisu ja koostada juhised KEKKide täiendamiseks ja puuduste kõrvaldamiseks. Tegevusega panustatakse „Eesti 2035“ tegevuskava tegevusse „Strateegilise planeerimise (riigi, KOVide ja regionaalsel tasandil) ja riigieelarve korrastamine, sh keskkete teemade (nt säästev areng, kultuur ja keel, regionaalareng, kliimaeesmärgid, sooline võrdõiguslikkus ja võrdsed võimalused) tervikliku käsitlemise tagamine ning ruumilise arengu koordineeritud kavandamine“. Tegevus on otseselt seotud KOHAK meetmega 2.1. „Teadlikkuse suurendamine kliimamuutuste mõjudest ja riskidest maakasutuses, linnakorralduses ja planeerimises, riskialade planeerimismetoodikate arendamine ning õigusraamistiku korrastamine.“. Tegevus panustab PO2 erieesmärgi tulemusnäitajasse PSR09 „Osakaal inimestest, kes on kliimamuutuste mõjudest teadlikud ja tegutsevad“ saavutamisse.

Tegevus panustab PO2 erieesmärgi väljundnäitajasse PSO11 „Kohalike omavalitsuste arv, kus on toimunud koolitused, seminarid ja infopäevad ja/või kus on rakendatud kliima kohanemise ja leevendamise meetmeid“ saavutamisse.

Punktis 3.1.3 tuuakse välja, et toetatavaks tegevuseks on kliima- ja keskkonnahariduse arendamine haridusprogrammide ja neid toetavate näituste kaudu. Selle tegevuse raames korraldatakse haridusjuhtidele, õpetajatele, noorsootöötajatele, huvikoolide ja keskkonnahariduskeskuste töötajatele kliimahariduslike koolitusi kliimateemade lõimimisest erinevatesse õppeainetesse ning haridusasutuste kliimakindluse suurendamisest, lisaks luuakse Loodusmuuseumisse kliimaekspositsioon. Punkti lisamise vajadus tuleneb Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava 2023–2025 tegevustest 1.1 „Keskkonnahariduskeskuste ja haridusasutuste töötajatele korraldatakse koolitused kestliku arengu eesmärkide õppetöösse lõimimisest fookuses kliima, elurikkus ja ringmajandus“ ja 2.4 „Toetatakse haridusjuhtidele, õpetajatele, noorsootöötajatele, huvikoolide ja keskkonnahariduskeskuste töötajatele keskkonnahariduslike koolituste korraldamist ning luuakse võimalused nendel osalemiseks“.

Tegevus on otseselt seotud KOHAK meetme 6.2 „Koolieelsete õppeasutuste, üldharidus- ja huvikoolide, keskkonnahariduskeskuse ning kutseõppeasutuste kliimamuutuste mõjuga kohanemise toetamine.“ elluviimisega ning panustab KOHAK üldeesmärki suurendada Eesti riigi regionaalse ja kohaliku tasandi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks. Lisaks panustab tegevus rakenduskava erieesmärgi „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ täitmisel, k.a. alapunktis 8 kirjeldatud eesmärkide ja tegevuste läbiviimisse, sh kliima- ja keskkonnahariduse arendamisse ning kliimamuutuste leevendamise ja kliimamuutustega kohanemise teadlikkuse ja võimekuse parandamisse. Keskkonnateadlikkus ja ökosüsteemipõhised lähenemised loovad mitmekesise ja vastupidava elukeskkonna, mis aitab leevendada kliimamuutuste mõju, vähendada looduskatastroofide riski ja tugevdada vastupanuvõimet.

Kõrgemad kliimaalased kursused ja kliimahariduslik e-kursus annavad osalejatele vajaliku teadmiste pagasi ja praktilised oskused, mis aitavad vähendada kliimaga seotud riske ja suurendada vastupanuvõimet. Ökosüsteemipõhiste lahenduste kaudu luuakse terviklik ja jätkusuutlik alus nii looduse kui ka ühiskonna kohanemiseks muutuva kliimaga. Selline

lähenemine tugevdab keskkonna, kogukondade ja majanduse vastupidavust, aidates saavutada pikaajalisi kliimapoliitika eesmäärke.

Kliimaekspositsiooni väljatöötamine ja ehitamine Loodusmuuseumi uude hoonesse pakub mitmekülgsed võimalusi teadvustada kliimamuutustega seotud väljakutseid, edendada ühiskonna kohanemisvõimet ja edendada teadmistepõhist lähenemist loodusvarade jätkusuutlikule kasutamisele ja ökosüsteemipõhiste lahendustele. Ekspositsioon aitab suurendada inimeste teadlikkust kliimamuutustest, nende mõjudest ja võimalustest nendega kohanemiseks. Kaasaegsed näitused, mis kasutavad interaktiivseid lahendusi, muudavad keerulised teaduslikud kontseptsioonid arusaadavaks erinevatele sihtrühmadele. Ökosüsteemipõhiste ja looduslähedaste lahenduste tutvustamine aitab suunata tähelepanu loodusressursside jätkusuutlikule kasutamisele ja nende rollile ühiskonna vastupanuvõime suurendamisel kliimamuutustele.

Kliimamuutustega kohanemist toetavad keskkonnahariduse konverentsid on suunatud teadlikkuse tõstmisele ja koostöö arendamisele kliimamuutustega kohanemiseks ja katastroofiriski vähendamiseks, toetades ökosüsteemipõhiste lahenduste tutvustamist. Nende abil saavad osalejad teadmised ja vahendid, mis aitavad nii kogukondadel kui ka poliitikakujundajatel suurendada vastupanuvõimet ja vähendada kliimamuutuste mõjusid, toetades samas elurikkuse ja ökosüsteemide säilimist.

Tegevus panustab PO2 erieesmärgi tulemusnäitajasse PSR09 „Osakaal inimestest, kes on kliimamuutuste mõjudest teadlikud ja tegutsevad” saavutamisse.

Tegevus panustab PO2 erieesmärgi väljundnäitajasse PSO11 „Kohalike omavalitsuste arv, kus on toimunud koolitused, seminarid ja infopäevad ja/või kus on rakendatud kliima kohanemise ja leevendamise meetmeid” saavutamisse.

Punktis 3.1.4 tuuakse välja, et toetatavaks tegevuseks on andmete kättesaadavuse parandamine. Andmete kättesaadavuse parandamine on vajalik kliimamõjude ja -riskide hindamiseks ja otsustusprotsesside toetamiseks, läbi kliimaeesmärkidele ja ühiskonna, sh majandus-, sotsiaalse, looduskeskkonna kliimamuutustega kohanemise valmisoleku tagamise mõõdikutele seirelahenduste loomise ja andmete uuendamise arendamise; kliimakahjude analüüsi koostamise ning laiemalt kliimapoliitika valdkonnas otsustamist toetavate andmelahenduste loomise ning andmete avalikustamise. Toetatav tegevus panustab KOHAK üldeesmärki: suurendada Eesti riigi regionaalse ja kohaliku tasandi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks. Lisaks panustab toetatav tegevus KOHAK meetmesse 6.1. „Riskijuhtimise tõhustamine ning riigi- ja KOV-ide asutuste töötajate kliimamuutustega kaasnevate riskide maandamise võimekuse tagamine”.

Tegevus panustab rakenduskava erieesmärgi „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise” täitmisel, k.a. alapunktis 8 kirjeldatud eesmärkide ja tegevuste läbiviimise, sh kliimamuutuste leevendamise ja kliimamuutuste alase teadlikkuse ja võimekuse parandamise.

Kliimaeesmärkidele ja ühiskonna, sh majandus-, sotsiaalse, looduskeskkonna, kliimamuutustega kohanemise valmisoleku tagamise mõõdikutele visuaalse seirelahenduse loomise ja andmete automaatse uuendamise arendamise peamine väärtus seisneb keeruliste kliima- ja keskkonnanäitajate kättesaadavaks ning arusaadavaks tegemises. See mitte ainult ei tõsta teadlikkust, vaid loob ka praktilise tööriista, millele tuginedes saavad riik ja kohalikud omavalitsused paremini kliimaalaseid tegevusi korraldada.

Kliimaandmete kättesaadavuse parandamine (sh seirelahendused) muudavad andmete analüüsi ja jagamise efektiivsemaks ning toetavad nii kliimateadlikkuse tõstmist kui ka praktiliste lahenduste arendamist. Need lahendused suurendavad inimeste arusaama kliimamuutuste põhjustest ja tagajärgedest, aitavad kujundada jätkusuutlikke harjumusi ning toetavad kliimamuutuste alast teadlikkust ja tõhusamat kohanemist kliimamuutustega. Seeläbi aitavad need lahendused kaasa kliimamuutustega arvestavate otsuste tegemisele, mis omakorda suurendab kliimateadlikkust ja kliimakindluse tagamist, sh katastroofiohu majanduslike mõjude, kliimariskide juhtimise ja kliimakahjude ennetamise osas.

Tegevus panustab PO2 erieesmärgi tulemusnäitaja PSR09 „Osakaal inimestest, kes on kliimamuutuste mõjudest teadlikud ja tegutsevad” saavutamisse. Tegevus panustab PO2 erieesmärgi väljundnäitajasse PSO11 „Kohalike omavalitsuste arv, kus on toimunud koolitused, seminarid ja infopäevad ja/või kus on rakendatud kliima kohanemise ja leevendamise meetmeid” saavutamisse. Andmete kättesaadavuse parandamine läbi punktis 3.1.4. nimetatud tegevuste ja mudelite väljatöötamise, loob eeldused kliimamuutustega arvestavate otsuste tegemiseks, mis omakorda suurendab kliimateadlikkust, sh katastroofiohu majanduslike mõjude, kliimariskide juhtimise ja kliimakahjude ennetamise osas.

Käskkirja lisa 1 punkti 3.3 täpsustatakse ning lisatakse punkti lõppu lause „2024. ja 2025. aasta eelarved kinnitab juhtrühm hiljemalt 31.03.2025.“ Punkti muutmise vajadus on seotud Kliimaministeeriumi loomisega ja vastutusvaldkondade ümberstruktureerimisega, mistõttu vajasisid käskkirjas nimetatud toetatavad tegevused läbi analüüsimist. Sellest tulenevalt ei olnud võimalik juhtrühmal 2024. ja 2025. aasta tegevusplaani ja ajakava kehtiva käskkirja alusel kinnitada ning plaanide kinnitamine lükkub edasi.

Käskkirja lisa 1 punkt 4.1 täpsustatakse ning sõnastatakse järgmiselt: „punktis 3.1 nimetatud tegevuste tulemusena on suurenenud kohalike omavalitsuste kliimavõimekus ja elanike teadlikkus kliimamuutustega seotud riskidest ja võimalustest. Toetuse kasutamise tulemusena on panustatud kliimariskide juhtimise ja operatiivse valmisoleku tagamise parendamisse.“. Punkti muutmise vajadus on tingitud asjaolust, et 1. juulist 2023. aastal loodi Kliimaministeerium ning sellega seoses loodi rohereformiüksus ja kliimaosakond liikus selle üksuse alla.

Käskkirja lisa 1 punkti 4.2 täpsustatakse ning muudetakse rakenduskavas muutunud tulemusnäitaja sihttasest. Info on toodud tabelis 1. Baastase on määratud 2019.a läbiviidud Eurobaromeetri uuringu (<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2273>) põhjal, mille tulemustest järeldub, et 47% protsenti vastanutest peab kliimamuutust väga tõsiseks probleemiks. 2023.aastal tõusis kliimamuutustest teadlike inimeste osakaal 48 %le. Euroopa keskmine on 2023 aastal 63%. 2021 aastal oli Euroopa Liidu keskmine osakaal 64%). Sihttase on määratud eeldusega, et Euroopa keskmine aasta aastalt samuti suureneb. Eestlaste teadlikkus kliimamuutustest (2021. aastal 47%) jääb alla ELi keskmisest teadlikkusest kliimamuutustest, mis oli 2021 aastal 64%. Kuna EL keskmine vähenes 2023 aasta (oli 63%), siis me ei planeeri ka Eestis väga suurt teadlikkuse hüppelist kasvu. Näitaja on osakaal inimestest, kes on kliimamuutuste mõjudest teadlikud ja tegutsevad. Raporteeritakse Eurobaromeetri uuringu (<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2273>) alusel. Osakaal vastajatest, kes vastasid küsimusele "Kas te olete isiklikult viimase kuue kuu jooksul, võtnud kasutusele meetmeid, et võidelda kliimamuutuste vastu?".

Rakenduskava väljundnäitajasse panustavad kõik projekti tegevused. Topeltlugemine välistatakse erieesmärgi tasandil rakendusüksuse poolt.

Kuna raporteerime näitajate arvestamisel EK-le unikaalseid KOV-e erieesmärgi nr 4 „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ järgi, siis siin võib tekkida vajadus kasutada andmete korjeks Sündmuste Infosüsteemi ehk SIS-i. Unikaalsete andmete analüüsiks on sellisel juhul vaja kõik näitajasse panustavad KOV-id ka SIS-is registreerida. SIS-i saab kasutada ka osalejate registreerimiseks üritustele vms.

Käskkirja lisa 1 punkti 4.3 täpsustatakse, sest spetsiifilised näitajad kehtestatakse käskkirja lisa 2 asutuste ja tegevuste lõikes.

Käskkirja lisa 1 punkt 5.1 asendatakse ja sõnastatakse järgmiselt: „5.1. Rakendusasutus on Kliimaministeeriumi finantsosakond.“. Punkti muutmine tuleneb Kliimaministeeriumi loomisest ning kohustuste lahususe tagamiseks on rakendusasutuseks teine osakond võrreldes elluvijatega.

Käskkirja lisa 1 punkti 5 täiendatakse ja lisatakse punkt 5.4 järgmiselt: „5.4. Projekti partnerid on Eesti Keskkonnauuringute Keskus, Keskkonnaagentuur ning Eesti Loodusmuuseum.“. Partnerite valikul on lähtutud nende valdkondlikust pädevusest. Partnerite tegevused on toodud punktis 6.1 ning käskkirja lisa 2. Õigused ja kohustused on toodud muuhulgas ka ÜSS2021_2027 ja Ühendmääruses.

Projekti partneriks on valitud Keskkonnaagentuur (KAUR), kuna KAUR-i põhimäärusest tulenev tegevusvaldkond on riikliku keskkonnaseire programmi täitmine, keskkonnaga seotud riigisisese ja rahvusvahelise andmevahetuse korraldamine, andmete kogumine ja analüüs, keskkonnaseisundile hinnangute andmine ning elutähtsa teenusena ilmaprognooside, hoiatuste ja nendeks vajalike seireandmete tagamine. KAUR kogub, töötleb ja analüüsib kliimaandmeid, mis on sisendiks kliimamuutuste mõju hinnangutele vee, välisõhu, metsa ja eluslooduse valdkondades, korraldab keskkonnaga seotud rakendusuuringuid ja inventuure ning kogub, töötleb ja analüüsib teavet Eesti keskkonnaseisundi ja seda mõjutavate tegurite kohta ning koostab keskkonnaseisundi hinnanguid. Seetõttu on KAUR pädev ja suutlik projekti partnerina projektis osalema seoses kliimaandmete kättesaadavuse parandamisega seotud tegevustega.

Keskkonnauuringute Keskus (EKUK) on riigi omandis olev äriühing, kelle põhitegevus on keskkonnauuringute läbiviimine. Muuhulgas on EKUK tegevusvaldkondadeks keskkonnavaline teadus- ja arendustegevus, keskkonnaseisundi kontrollimine, jälgimine, fikseerimine ja prognoosimine; keskkonnauuringute ja ekspertiiside teostamine, keskkonnaseisundi ja loodusvarade kohta andmete kogumine, töötlemine ja säilitamine. EKUK on KliM pikaajaliseks partneriks olnud riikliku KHG heite inventuuri ja prognooside koostamises. Seetõttu on EKUK pädev ja suutlik osalema kliimaeesmärkide seireks lahenduse väljatöötamises ning visuaalsete tööriistade loomises.

Loodusmuuseumi tegevusvaldkondadeks on koguda, säilitada ja uurida elusa ning eluta looduse mitmekesisust, selle arengut nii ajas kui ruumis ning vahendada seda üldsusele teaduslikel ning hariduslikel eesmärkidel. Loodusmuuseumi põhiülesannete hulgas on Eesti ja muu maailma loodus- ja keskkonnakaitset kajastavate ekspositsioonide ja näituste korraldamine ning loengute, koolituste ja erialaste konsultatsioonide korraldamine loodushariduslikel eesmärkidel. Loodusmuuseumi visiooniks on olla Eesti looduse mitmekesisuse talletaja ning keskkonnateadlikkuse ja -hoidlikkuse majakas nii Eestis kui ka kaugemal. Seega on Loodusmuuseum pädev ja suutlik kliimateadlikkuse suurendamise projektides osalema.

Käskkirja lisa 1 punkt 6.1 asendatakse ja sõnastatakse järgmiselt:

Elluviija moodustab projekti juhtrühma, mis koosneb Kliimaministeeriumi, projekti partnerite, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi ja Haridus- ja Teadusministeeriumi esindajatest. Käesoleva käskkirja lisa 1 punktis 3.1.1 ja 3.1.2 nimetatud sisulist tegevust korraldab elluviija, punktis 3.1.3 sisulist tegevust korraldab elluviija ja Eesti Loodusmuuseum, punktis 3.1.4 sisulist tegevust korraldavad Keskkonnaagentuur ja Eesti Keskkonnauuringute Keskus. Projekti juhtrühma kaasatakse vaatlejana rakendusüksuse esindaja.

Punkti muutmine on tingitud Kliimaministeeriumi loomisest, aga samuti ka toetatavate tegevuste sisulisest muutmisest ja sellega seotud valdkonna liikumisest Rahandusministeeriumi alt Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi kohalike omavalituste osakonna alla. Lisaks on kaasatud ka Haridus- ja Teadusministeerium kui riigi hariduspoliitika kujundaja.

Elluvijaks on volitatud Kliimaministeerium. Projekti elluviija on võimeline talle pandavat kohustust eesmärgipäraselt täitma, kuna ta on üks kliimapoliitika valdkonna eest vastutajatest. Selle tagab riigieelarveliste vahendite kasutamise võimalus.

Projekti tehnilist ja sisulist poolt juhib elluviija, kes korraldab ka projektiga seonduva asjaajamise nii elluviija kui partnerite osas. Elluviija detailsemad ülesanded osakondade ja teenistujate lõikes kinnitatakse projekti juhtrühmas. Elluvijana ei osale projektis kliimaministeeriumi finantsosakond, kes täidab kohustuste lahususe tagamiseks rakendusasutuse funktsiooni.

Projekti partnerid on võimelised neile pandavaid kohustusi eesmärgipäraselt täitma, kuna nad on ühed kliimapoliitika valdkonna eest vastutajatest. Lisaks tagab partnerite toimimise riigieelarveliste vahendite kasutamise võimalus. Projekti tehnilist ja sisulist poolt juhib elluviija projektijuht, kes korraldab ka projektiga seonduva asjaajamise nii elluviija kui partnerite osas.

Kui elluviija kasutab toetust projektijuhtimiseks, siis see on otsene personalikulu, millele lisandub 15% ühtse määra kulu. Kui elluviija või partnerid kasutavad otsest personalikulu projekti sisuliste tegevuste elluviimiseks, siis sellele lisandub samuti 15% ühtse määra kulu.

Projekti kaudsed kulud ühtse määra alusel on nimetatud ühendmääruses § 21 lõikes 4.

Projekti põhjendust, kuluefektiivsust ja projekti kooskõlas Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtte ja sihiga tegevuste täpsustamine ei muuda.

Käskkirja lisa 1 punkt 6.4 asendatakse ja sõnastatakse järgmiselt: „6.4. Projekti elluviija ja partnerid ei osale projekti rakendamise edukuse hindamisel.“. Kohustuse lahususe tagamiseks ei hinda projekti elluviijad edenemise edukust, vaid teevad juhtrühmale edukuse hindamiseks ettepaneku. Projekti elluviimise edukust hindavad Kliimaministeeriumi finantsosakond ning Regionaal- ja Põllumajandusministeerium ja Haridus- ja Teadusministeerium.

Käskkirja lisa 1 punktid 6.8 ja 6.9 asendatakse ja sõnastatakse järgmiselt:

6.8. Juhtrühm otsustab konsensuslikult, arvestades ühendmääruse §-s 7 nimetatud valikukriteeriume, millised tegevused, arvestades kuluefektiivsust ja abikõlblike kulude võimalikkust ning projekti eesmärgi, projektis ära tehakse.

6.9. Kui juhtrühm ei jõua konsensusele, langetab otsuse Kliimaministeeriumi juhtkond arvestades ühendmääruse §-s 7 nimetatud valikukriteeriume.

Käskkirja lisa 1 punktis 1.4 on öeldud, et toetatavate tegevuste valikul lähtutakse ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud üldistest valikukriteeriumidest ja -metoodikast. Toetatavate tegevuste valimiseks kasutatavad valikukriteeriumid ja metoodikad vastavad Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide

rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*) §-le 7.

Seirekomisjoni poolt 31.05.2022 kinnitatud, muudetud 12.04.2023 ja 16.05.2024 „Läbivad valikukriteeriumid, mida kohaldatakse kõikidele ühtekuuluvuspoliitika 2021-2027 rakenduskava poliitikaeesmärkidele ning nende raames toetatavatele meetmetele“ punkti 3 kohaselt vastavaks tunnistatud projektid hinnatakse viie kriteeriumi lõikes. Need on järgmised:

1. projekti kooskõla valdkondlike arengukavadega, mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele;
2. projekti põhjendatus;
3. projekti kuluefektiivsus;
4. toetuse taotleja suutlikkus projekti ellu viia;
5. projekti kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega.

Nimetatud nõude täitmisega seotud detailne info on toodud välja käskkirja koostamise seletuskirjas.

Käesoleva käskkirja muudatusega mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele, projekti põhjendatuse, projekti kuluefektiivsuse, toetuse taotleja suutlikkuse osas projekti ellu viia ning projekti kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtide osas ei muutu.

Täpsustame ainult, et seoses Kliimaministeeriumi moodustamisega ei planeerita eraldi riiklikku keskkonna valdkondlikku arengukava (edaspidi *KEVAD*). Seirekomisjoni poolt kinnitatud esimese valikukriteeriumi „projekti kooskõla valdkondlike arengukavadega“ täitmise tagab valdkondliku arengu sihtide seadmisel vastava valdkonna strateegiline arengudokument KOHAK ning toetuse panustamine Eesti 2035 sihti.

Eesti 2035 arengukava koostamisse kaasati laiem avalikkus läbi arvamusrännaku formaadi, kus kõigil huvilistel oli võimalus üleriigilise strateegia kujundamisel kaasa rääkida. Lisaks tutvustati plaanitavaid rakenduskava kohaseid sekkumisi 2022. aasta sügisel suuremates linnades üle Eesti.

Pärast Kliimaministeeriumi moodustamist hakati koostama ministeeriumi terviklikku strateegilist vaadet, mille tulemusena moodustati kaks tulemusvaldkonda: 1) kliima, energeetika ja elurikkus; 2) elukeskkond, liikuvus ja merendus. Kliima, elurikkuse, kiirguse, maavarade ja välisõhu teemad on kliima, energeetika ja elurikkuse tulemusvaldkonnas. Ringmajanduse, jäätmete, mere ja vee teemad on elukeskkonna, liikuvuse ja merenduse tulemusvaldkonnas. Ruumiandmed ja maa korralduse teemad liikusid Kliimaministeeriumi moodustamisel Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumisse. Veel ei ole otsustatud, millised uued riiklikud (valdkondade ülesed) arengukavad Kliimaministeeriumi teemasid katma hakkavad ja millal uusi riiklikke arengukavasid koostama hakatakse.

Detailsete tegevuste ja eelarvete kinnitamisel lähtub projekti juhtrühm alati igakordselt eespool kirjeldatud ning ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud üldistest valikukriteeriumidest ja -metoodikast.

Käskkirja lisa 1 punktis 8.3 vähendatakse projekti eelarvet 1 miljoni võrra. See summa suunatakse avatud taotlusvooru kohalikele omavalitsustele. Rakenduskavaga kooskõlas olev sekkumine on „KOV kliimameetmed ja muud kohanemise meetmed“, nr 21.2.3.13. Eelarve kasutamine toimub vastavalt tabelis 4 toodule.

Rakendus-skeem	Tegevuse kogueelarve EL osa €	Planeeritud eelarve riikliku kaasfinantseeringuna €	Planeeritud eelarve omafinantseeringuna €	Kokku
Käskkiri	4 096 665	722 941	0	4 819 606
Määrus	4 103 335	150 000	574 118	4 827 453
Kokku:	8 200 000	872 941	574 118	9 647 059

Tabel 4. Sekkumise nr 21.2.3.13 eelarve jagunemine määruse ja käskkirja vahel

Eelarve kasutamine oli eelnevalt planeeritud käskkirja raames suurem. Peale Kliimaministeeriumi moodustamist ja tegevuste ümber planeerimist võtame 1 miljon EL toetust käskkirjast välja. Info on toodud tabelis nr 5.

	Tegevuse kogueelarve EL osa €	Planeeritud eelarve riikliku kaasfinantseeringuna €	Kokku
Kehtiv käskkiri	4 946 664,69	872 940,83	5 819 605,52
Eelarve välja võtmine	850 000,00	150 000,00	1 000 000,00
Käskkirja eelarve peale muudatust	4 096 664,69	722 940,83	4 819 605,52

Tabel 5. Käskkirja eelarve muudatus.

Käskkirja lisa 1 punkti 9.1 täpsustatakse käskkirja teksti, sest ühendmääruse kasutamisel ei ole vajalik tuua välja tema detailne sõnastus.

Käskkirja lisa 1 punkti 9.2.5 täpsustatakse, et abikõlblikud kulud on projekti toetatava tegevuse- ja elluviija projekti juhtimise personalikulud, mis on nimetatud ühendmääruse §-s 16.

Käskkirja lisa 1 punkt 9.2.6 tunnistatakse kehtetuks, sest detailplaneeringute näitel pilootprojektide koostamine ei ole enam asjakohane, kuna Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi poolt on juba väljaarendamisel kohalike omavalitsuste ja planeerijate jaoks kestliku planeerimise tööriist.

Käskkirja lisa 1 punkti 9.2.7 numeratsioon muudetakse 9.2.6-ks ja sõnastatakse ringi, sest viidatud kliima kommunikatsioonistrateegia kehtis kuni 2023. aastani, seega ei ole viide sellele dokumendile enam ajakohane.

Käskkirja lisa 1 punktiga 9.2.7 täpsustatakse, et projekti elluviija projekti juhtimise kulud on alates 01.01.2024 abikõlblikud. Punkti lisamine on vajalik seetõttu, et kuna projekti juhtimine algas sisuliselt 1.jaanuarist 2024, mil alustati käskkirja muutmise ettevalmistustega sh koosolekud ja ajurünnakud erinevate osakondade vahel, kliimateadlikkuse suurendamiseks vajalike tegevuste kaardistamine, partnerite valimine ja tegevusteks vajaliku eelarve planeerimine, siis on vajadus katta projektijuhtimisega tekkinud tööjõukulud tagasiulatuvalt.

Käskkirja lisa 1 lisatakse alapunkt 9.4.3, sest abikõlblikud ei ole ministri käskkirjade 12.12.2022 nr 429, 16.12.2022 nr 436, 1.09.2023 nr 367, ja 04.09.2023 nr 361 ning määruste 31.08.2023 nr 53, 05.03.2024 nr 13 ja 14.03.2024 nr 21 alusel toetatavate tegevuste kulud. Detailsemalt on need keskkonnaministri 12.12.2022 käskkiri nr 429 „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine ning 2022–2029 tegevuskava ja eelarve kinnitamine elupaikade taastamiseks kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks“; keskkonnaministri 16.12.2022 käskkiri nr 436 „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine ning 2022–2029 tegevuskava ja eelarve kinnitamine õhukvaliteedi parendamiseks“; kliimaministri 1.09.2023

käskkiri nr 367 „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine ning 2023–2029 tegevuskava ja eelarve kinnitamine ülejutusohu ennetamiseks ja leevendamiseks“ ja kliimaministri käskkiri 04.09.2023 nr 361 „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine ning 2023–2029 tegevuskava ja eelarve kinnitamine ringmajanduse alase teavituste ja koolituste läbiviimiseks ning lahenduste rakendamiseks”. Toetavad tegevused on toodud käskkirjades.

Tegevusi ei toetata, mille tegevusi saab KOV ise taotleda kliimaministri 31.08.2023 määruse nr 53 „Kombineeritud sademeveesüsteemide, sealhulgas lahkvoolsete sademeveesüsteemide rajamiseks toetuse andmise tingimused ja kord perioodil 2021–2027“, kliimaministri 21.03.2024 määruse nr 21 „Kliimamuutusega seotud tegevuste, linnade elurikkuse suurendamise ja kavade koostamise toetuse andmise tingimused ja kord perioodil 2021–2027“ ja kliimaministri 06.03.2024 määruse nr 13 „Ülejutusohu ennetamiseks ja leevendamiseks toetuse andmise tingimused ja kord perioodil 2021–2027“ alusel.

Käskkirja lisa 1 punkti 10.4 lisatakse juurde partnerite kohustus. Elluviija ja partnerid esitavad riigihanke korraldamist tõendavad dokumendid, kui riigihange ei ole läbi viidud riigihangete registris ja hankelepingu abikõlblike kulude summa ilma käibemaksuta on võrdne 20 000 euroga või sellest suurem.

Käskkirja lisa 1 punktis 10.7 täpsustatakse viimase maksetaotluse esitamisega seonduvat.

Käskkirja lisa 1 punkti 11 lisatakse juurde partnerite kohustused.

Käskkirja lisa 1 punkt 11.2 täpsustatakse viidet määrusele.

Käskkirja lisa 1 punkti 11.3 täpsustatakse info vahetamist rakendusüksusega ning punktis 11.6 täpsustatakse vähese tähtsusega abi andmisega seotud kohustusi elluviijale ja partneritele. Elluviija esitab rakendusüksusele info kogu projekti kavandatavate, elluviidavate või lõpetatud riigihangete ja maksete kohta igal aastal 15. jaanuariks ja 1. juuliks. Info esitatakse projekti elluviimisega seotud aastate lõikes ning infot ajakohastatakse vähemalt 2 korda aastas.

Käskkirja lisa 1 lisatakse punktid 11.7 kuni 11.9.

Käskkirja lisa 1 punktides 12.1 kuni 12.4 täpsustatakse vähese tähtsusega abi andmise reegleid.

Käskkirja lisa 1 punktis 13.6 kirjutatakse selgemini välja, et projekti elluviija esitab projekti lõpparuande vastavalt käesolevas käskkirjas punktis 10.7 kirjeldatule.

Käskkirja lisa 1 punktides 16.1 kuni 16.8 täpsustatakse vähese tähtsusega abi andmise reegleid.

Käskkirja muutmise punktis 2 asendatakse käskkirja lisa 2 ning tuuakse välja projekti kogumaksumus ja hinnanguline eelarve jagunemine elluviija ja partnerite vahel.

Hinnanguliselt jaguneb eelarve asutuste lõikes järgmiselt:

Kliimaministeeriumi tegevuste eelarvesse on arvestatud järgmised tegevused: kliimateadlikkuse suurendamiseks vajalike tegevuste elluviimine, sh kohalike omavalitsuste energia- ja kliimakavade analüüsimine ja juhise koostamine nende kvaliteedi parandamiseks (ca 438 605 eurot) ja projektijuhtimise kulud kuni 31.12.2029 (projektijuhtimise kulud 6 aasta peale kokku on ca 341 000 eurot). Lisaks toimub kliima- ja keskkonnateadlikkuse suurendamine (kohanemise vaates) erinevatele sihtrühmadele (sh haridusjuhid, õpetajad, noorsootöötajad, huvikoolide ja keskkonnahariduskeskuste töötajad, õpilased, ametnikud, ettevõtjad):

- kõrgemate kliimaalaste kursuste ja kliimaharidusliku e-kursuse korraldamine õpetajatele ja riigiametnikele;
- õppematerjalide koostamine ja levitamine (formaalhariduses erinevatele õppeastmetele, mitteformaalharidusele jne);
- muude kliimateadlikkusele suunatud tegevuste ellu viimine (kampaaniad, seminarid, õppeprogrammid);
- kliimamuutustega kohanemist toetavate keskkonnahariduse konverentside korraldamine.

Kliimaministeeriumi tegevuste eelarve on ca 520 000 eurot.

Eesti Keskkonnauuringute Keskuse tegevuste (andmete kättesaadavuse parandamine, sh kliimaeesmärkide täitmise visuaalsete tööriistade loomine ja arendamine) eelarve on ca 520 000 eurot. Visuaalse tööriista edaspidise kasutamise ja ajakohastamise ning hooldamise eest vastutab peale projekti lõppemist EKUK.

Keskkonnaagentuuri tegevuste (ühiskonna, sh majandus-, sotsiaalse, looduskeskkonna kliimamuutustega kohanemise valmisoleku tagamise mõõdikutele visuaalse seirelahenduse loomine ja arendamine, asja- ja ajakohaste andmete avaldamine ning rohe- ja kliimapoliitika valdkonnas otsustamist toetava kliimakahjude uuringu koostamine) eelarve on ca 500 000 eurot. Seirelahenduste edaspidise kasutamise ja ajakohastamise ning hooldamise eest vastutab peale projekti lõppemist KAUR.

Eesti Loodusmuuseumi tegevuse (loodusmuuseumi kliimaekspositsiooni väljatöötamine ja ehitamine uude Loodusmuuseumi hoonesse) eelarve on ca 2 500 000 eurot. Ekspositsioon on suuremamahulisem, kui ainult selle projekti raames toetatav osa.

Toetust kasutatakse kuluefektiivselt. Reaalsed kulud selguvad tööde hankimise käigus, arvestades käesolevas käskkirjas toodud nõuete ja kohustustega, riigihangete seadust ja asutuste hangete kordasid.

Kõik toetavate tegevuste näitajad on toodud spetsiifilise väljundnäitaja sõnastuses välja sellisena, et neid on võimalik kasutada vajadusel ka teistes projektides. Käesoleva projekti spetsiifilisi väljundnäitajaid mõõdetakse projektis tehtavate tegevuste alusel, mis aitavad rakendada kohanemismeetmeid, tõstes üldsuse teadlikkust kliimamuutustest, tekitades selleks valmisolekut nii üldsuse kui ka kliimariskide juhtimise ja operatiivse valmisoleku osas.

Detailsemalt täpsustatakse asutuste ja tegevuste lõikes vajadusel eelarved projekti juhtrühmas.

3. Käskkirja eelnõu vastavus ELi õigusele

Käskkirja eelnõu aluseks on perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadus ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas vastava ELi õigusega.

Käskkirja eelnõu on muuhulgas kooskõlas järgmiste ELi määrustega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, 24. juuni 2021, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ühissätete määrus);

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1058, 24. juuni 2021, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi;
- Euroopa Komisjoni määrus (EL) 2023/2831.

Euroopa Liidu määrused on Eestile otsekohalduvad, mistõttu eelnõus nimetatud ülesannete täitjal tuleb juhendada neist otse, arvestades eelnõus ja selle alusel antavates Vabariigi Valitsuse määrustes sätestatud. Eelnõus on ühissätete määruse sättele viidatud, kui ülesande sisu on ühissätete määrusega reguleeritud, mis teeb hõlpsamaks asjakohase regulatsiooni leidmise.

4. Käskkirja mõju

Käskkirjaga reguleeritava meetme tulemused aitavad projekti eesmärgid saavutada, kaasates projekti juhtühikuga asjakohased osapooled ning välditakse liigset bürokraatiat.

Käskkirja muudatusega seoses hindame, et saame olulised projektis toodud tegevused tehtud väiksema eelarvega, kui see oli algselt kavandatud. Väiksema eelarvega saavutatakse ka käskkirjas toodud mõõdikutele seatud sihttasemed. Käskkirjal on positiivne mõju seatud eesmärkide saavutamiseks, sest täpsustatakse toetuse andmisel valdkondliku arengusuuna olukorda. Ei kahjusta oluliselt, kliimakindluse ja riigiabi analüüs võrreldes kehtestatud käskkirja seletuskirjas tooduga, sisuliselt kohaldub ka käesoleva käskkirjas toodud tegevustele. Käskkirja tegevus on kooskõlas Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavaga perioodiks 2021–2027. Toetust antakse Ühtekuuluvusfondist.

5. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastati eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Rahandusministeeriumi, Haridusministeeriumi, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Riigikantseleiga, Euroopa Komisjoniga ja perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitikate rakendamise seirekomisjoni liikmetega ning Eesti Linnade ja Valdade Liidu ja Riigi Tugiteenuste Keskusega. Eelnõu saadeti arvamuse avaldamiseks keskkonnavaldkonna arengukava (KEVAD) eelnõu juhtkomisjonile.

Kooskõlastustabel

I.	Rahandusministeeriumi seisukoht:	Kliimaministeeriumi seisukoht:
	Rahandusministeerium kooskõlastab märkustega arvestamisel:	
1.	Toetuse andmisel tuleb tagada, et toetatavad tegevused on kooskõlas „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027“ (edaspidi <i>rakenduskava</i>) eesmärkide ning sealsete sekkumiste kirjeldustega. Kordame mitteametlikul kooskõlastamisel esitatud kommentaari ning palume viia käskkirja lisas 1 olevad toetuse andmise tingimused (toetatavad tegevused ning abikõlblike kulude loetelu), lisas 2 olevad tegevuste detailsemad kirjeldused ning	Selgitame, et keskkonnaministri 04.04.2023 käskkirja nr 152 muutmise eelnõus (edaspidi käskkirja eelnõu) sätestatud toetatavad tegevused on kooskõlas Euroopa Komisjoni poolt 27.09.2024 kinnitatud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027“ (edaspidi <i>rakenduskava</i>) muudatustega. Käskkirja eelnõus sätestatud tegevuste planeerimisel oleme arvestanud rakenduskava prioriteedi „Rohelisem Eesti“ erieesmärgi „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski

<p>seletuskirjas olevad tegevuste kirjeldused kooskõlla rakenduskavaga.</p> <p>Juhime veelkord tähelepanu, et rakenduskava erieesmärgiks on kitsamalt <u>„kliimamuutustega kohanemise</u> ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ ning sekkumise fookuseks on „kohalike omavalitsuste ja avaliku sektori <u>kliimavõimekuse</u> ning elanike teadlikkuse suurendamine <u>kliimamuutustega</u> seotud riskidest ja võimalustest [- - -] tegevusega soovitakse suurendada riigi- ja kohaliku tasandi <u>kliimamuutuste</u> alast teadlikkust“.</p> <p>Kooskõlastamisele esitatud eelnõus on võetud laiem fookus kui rakenduskavas kokkulepitu võimaldab. Näiteks on lisas 1 toetuse andmise tingimuste punkti 3.1.3 toetatavate tegevuste alla lisatud näitused, punkti 9.2.6 abikõlblike kulude alla rohereformi kommunikatsioonistrateegia elluviimise kulud; seletuskirjas on mh selgitatud, et lisaks moodustakse kliimasaadikute võrgustik ning kliimakommunikatsiooni käsitletakse laiemalt rohereformi kommunikatsiooni all jne. Lisaks seletuskirjale nähtub ka lisas 2 olevast infost, et plaanitakse toetada tegevusi, mis on sisult laiemad kui rakenduskava erieesmärk ning sekkumise fookus lubaks. Näiteks plaanitakse toetada järgmisi tegevusi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rohereformi mõõdikutele visuaalse seirelahenduse loomine ning asja- ja ajakohaste andmete avaldamine; – kasvuhoonegaaside ja keskkonnajalajälje arvutamise automatiseerimine nende 	<p>ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ alapunkti 8 eesmärgi ja sekkumise kirjeldust. Juhime tähelepanu asjaolule, et sekkumise eesmärgiks on kohalike omavalitsuste ja avaliku sektori kliimavõimekuse ning elanike teadlikkuse suurendamine kliimamuutustega seotud riskidest ja võimalustest. Tegevusega soovitakse suurendada riigi- ja kohaliku tasandi kliimamuutuste alast teadlikkust läbi kohanemist ja leevendamist käsitlevate teabekampaaniate, koolituste, teabepäevade ja haridusprogrammide, andmete kättesaadavuse parandamise, kliima- ja keskkonnahariduse arendamise ning kliimamuutuste leevendamise ja kliimamuutustega kohanemise teadlikkuse ja võimekuse parandamise. Kohanemismeetmete rakendamise peamine väljund on üldsuse suurem teadlikkus ning kliimariskide juhtimise ja operatiivse valmisoleku tagamine.</p> <p>Samuti panustavad kõik käskkirja eelnõus nimetatud toetatavad tegevused „Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030“ (edaspidi KOHAK) eesmärkidesse. KOHAK kohaselt peame kliimamuutuste mõjude vähendamiseks esiteks vähendama kasvuhoonegaaside heidet (st võtma leevendamismeetmeid) ja teiseks peame võtma kliimamuutuste mõjuga kohanemise meetmeid (edaspidi <i>kohanemismeetmeid</i>) kliimamuutuste vältimatute tagajärgedega toimetulekuks. KOHAK peamine eesmärk on suurendada riigi, regionaalse ja kohaliku tasandi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks, kuid kuna kohanemisvajadus on vajalik läbivalt erinevates sektorites, siis on püsitatud ka 8 alaeesmärgi, millest käskkirja eelnõus nimetatud tegevused on peamiselt seotud alaeesmärgid 3 ja 6, mille kohaselt on eesmärgiks suurendada</p>
---	---

	<p>seireks lahenduste väljatöötamine;</p> <ul style="list-style-type: none"> – kliimaseaduse rakendamise progressi kirjeldava ja kliimaeesmärkide täitmise visuaalsete tööriistade loomine; – kliimaekspositsiooni väljatöötamine ja ehitamine uude Loodusmuuseumi hoonesse; – kõrgemate kliima- ja keskkonnakaitse kursuste ja e-kursuse korraldamine; – keskkonnateadlikkusele suunatud tegevuste korraldamine; – keskkonnahariduse konverentsi korraldamine. <p>Palume tagada toetuse andmise tingimuste kehtestamisel kooskõla rakenduskava ning selles toodud erieesmärgi ulatusega.</p>	<p>teadlikkust kliimamuutustega kaasnevatest riskidest ja võimalustest ning tagada muutuvus kliimas liikide, elupaikade ja maastike mitmekesisus ning maismaa- ja veeökosüsteemide soodne seisund ja terviklikkus ning sotsiaal-majanduslikult oluliste ökosüsteemiteenuste pakkumine piisavas mahus ja piisava kvaliteediga.</p> <p>Teie poolt viidatud tegevuste sõnastusi on lisades 1 ja 2 korrigeeritud ja täpsemalt lahti selgitatud ning tegevus „kasvuhoonegaaside ja keskkonnajalajälje arvutamise automatiseerimine ja nende seireks lahenduste väljatöötamine“ on käskkirja lisadest välja jäetud.</p>
2.	<p>Kordame mitteametlikul kooskõlastamisel esitatud kommentaare toetuse andmise tingimuste punkti 11.6 muutmise kohta, kus on endiselt viide Euroopa Komisjoni määrusele (EL) nr 2023/2831, kuid korrektne viide oleks Euroopa Komisjoni määrusele (EL) 2023/2831 (s.o „nr“ tuleb kustutada“).</p> <p>Lisaks palume kustutada viide konkurentsiseaduse § 33 lõikele 1, samal ajal viide §-le 33 tuleks teksti alles jätta. Seega peaks punkti 11.6 esimene lause olema järgnev: „Kui projektis osalevatele ettevõtjatele antav toetus on vähese tähtsusega abi Euroopa Komisjoni määruse (EL) 2023/2831, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L, 2023/2831, 15.12.2023) mõistes, järgivad elluviija ja partnerid toetuse andmisel nimetatud määruses ja konkurentsiseaduse §-s 33 sätestatud.“</p>	<p>Arvestatud. Käskkirja lisas 1 p 11.6 esimene lause muudetud vastavalt ettepanekule.</p>
3.	<p>Kordame mitteametlikul kooskõlastamisel esitatud kommentaari toetuse andmise tingimuste punkti 16.7</p>	<p>Arvestatud.</p>

	<p>kohta, mis puudutas vajadust selgitada vähese tähtsusega abina antava toetuse kandmist riigiabi ja vähese tähtsusega abi registrisse (edaspidi <i>RAR</i>) pärast väljamakse tegemist. Samas vastavalt Rahandusministeeriumi ja Sihtasutuse Keskkonnainvesteeringute Keskus (edaspidi <i>SA KIK</i>, kes on siinkohal rakendusüksus) vahel sõlmitud <i>RARi</i> lepingule kannab <i>SA KIK</i> vähese tähtsusega abi andmisega seotud andmed registrisse viie tööpäeva jooksul abi andmise kuupäevast. Sama punkti kohta on ka tehniline kommentaar: sõna „selle“ on üleliigne. Soovitus oleks sõnastada punkt 16.7 järgmiselt: „Kui toetus on vähese tähtsusega abi, kannab rakendusüksus toetuse riigiabi ja vähese tähtsusega abi registrisse kui vähese tähtsusega abi.“</p>	
4.	<p>Käskkirja muutmise eelnõu seletuskirjas lk 5 on märgitud, et näitajate topeltlugemine välistatakse erieesmärgi tasandil rakendusüksuse poolt. Juhime tähelepanu, et konkreetse käskkirja puhul on perioodi 2021-2027 näitajate metoodikas kokku lepitud näitaja „Kohalike omavalitsuste arv, kus on toimunud koolitused, seminarid ja infopäevad ja/või kus on rakendatud kliima kohanemise ja leevendamise meetmeid“ andmete kogumiseks Sündmuste Infosüsteemi (edaspidi <i>SIS</i>) kasutamine. <i>SIS</i> võimaldab rakenduskava seire jaoks võtta kesksüsteemist aruandeid tegevustes osalenud unikaalsete juriidiliste isikute kohta erieesmärgi tasandil ilma täiendava käsitöö ja andmeedastuse kohustusteta. Palume lisada viide <i>SISi</i> kasutamisele vähemalt seletuskirja. Rakendusüksuse taotlusel on juba ka vajalikud <i>SIS</i> infoväljad struktuuritoetuse registris konkreetse sekkumise juurde seadistatud. Andmeid saab lisada <i>SISi</i> nii rakendusüksus, elluviija kui partner.</p>	<p>Arvestatud. Seletuskirja lisatud: Kuna raporteerime näitajate arvestamisel EK-le unikaalseid KOV-e erieesmärgi nr 4 „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ järgi, siis siin võib tekkida vajadus kasutada andmete korjeks Sündmuste Infosüsteemi ehk <i>SIS-i</i>. Unikaalsete andmete analüüsiks on sellisel juhul vaja kõik näitajasse panustavad KOV-id ka <i>SIS-is</i> registreerida. <i>SIS-i</i> saab kasutada ka osalejate registreerimiseks üritustele vms.</p>

II.	Riigi Tugiteenuste Keskuse seisukoht:	Kliimaministeeriumi tegevus:
	Riigi Tugiteenuste Keskus kooskõlastab märkustega arvestamisel:	
1.	Käskkirja eelnõu punktis 9.2.7. on abikõlbliku kuluna toodud kliima- ja keskkonnavaldkonna teadlikkuse suurendamisega, sealjuures rohereformi kommunikatsioonistrateegia elluviimisega seotud otsesed kulud. Varasemalt oleme tähelepanu juhtinud, et meetmest on toetatavad vaid kliimamuutustega kohanemise tegevused, mitte rohereform tervikuna. Nimetatud abikõlblik kulu rohereformi kommunikatsioonistrateegia osas ei ole kooskõlas meetme eesmärgiga ega rakenduskavaga. Lubatud oleks kliimakommunikatsiooni elluviimine.	Arvestatud. Käskkirja punkti 9.2.7. on vastavalt muudetud.
2.	Palun ajakohastada seletuskiri ja lisa 2. Näiteks punkti 3.1.4 tegevuste (andmete kättesaadavuse parandamine) all on seletuskirjas kirjeldatud tegevusi, mis ei ole kooskõlas muudetud rakenduskavaga (KHG jalajälje mõõtmine ei ole selle meetme eesmärgiga kokkusobiv).	Arvestatud. KHG ja keskkonnajalajälje arvutamise automatiseerimine ja nende seirelahenduste väljatöötamine on tegevuste nimekirjast eemaldatud.
3.	Palun eelnõu seletuskirjas eelarve koostamise alused täpsemalt lahti seletada ja selgitada millistele võrdlusandmetele tuginedes on eelarve koostatud, sh tuua ilmestavaid näiteid. Viimane on oluline seetõttu, et teatud hulk tegevusi (nt KHG ja keskkonnajalajälje arvutamine ja seire) ei ole rakenduskavast ja käskkirja lisast 1 tulenevalt toetatavad, kuid käskkirja lisa 2 on need tegevusena jätkuvalt kajastatud. Seega puudub selgus, kas ja mil määral nendega eelarve koostamisel on jätkuvalt arvestatud. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) 2021/1060 artikkel 73 lg 2 punkti c kohaselt on projektide rahastamisel oluline tagada, et valitud tegevused esindavad toetuse summa, ellu viidud tegevuste ja eesmärkide	Selgitame, et KHG ja keskkonnajalajälje arvutamise automatiseerimine ja nende seirelahenduste väljatöötamine on tegevuste nimekirjast eemaldatud ning selle asemel on lisatud tegevus „andmete uuendamise arendamine“. Eelarve on kujundatud tuginevalt varasemale kogemusele sarnaste tegevuste planeerimisel. Lõplik hind selgub siis kui juhtrühm on detailsed tegevused ja eelarve heakskiitnud ning toetatavad tegevused on hangitud vastavalt riigihangete seadusele, asutuste hankekordasid ning käesolevas käskkirjas toodud erinõuetega.

	<p>saavutamise vahelist parimat suhet. Kuna toetuse andmise tingimuste käskkiri hõlmab endas nii toetuse andmise tingimusi kui ka taotluse rahuldamise otsuse elemente, siis tuleb viimati nimetatud tingimuse täitmiseks käskkirja seletuskirjas mh selgitada ka käskkirjaga kinnitatava projekti eelarve kooskõla kuluefektiivsuse nõudega.</p>	
4.	<p>Punktis 5.3 palun elluviija nimetada struktuuriüksuse täpsusega (ministeeriumi osakond). ÜSS2021_2027 § 10 lõike 4 kohta on seletuskirjas selgitatud mh järgmist: „TAT käskkirjalisi tegevusi käsitletakse ühe projektina. Kui tegevuste elluviijaid on rohkem kui üks, määratakse üks elluviijaks ja teised partneriteks, sest ühel projektil saab olla vaid üks vastutaja (elluviija). TAT käskkirjaga saab kinnitada ka mitu projekti, sellisel juhul tuleb nimetada igale projektile eraldi elluviija. Nimetamise/määramise kord on asjakohane, kui elluviijaks saab olema ministeeriumi/Riigikantselei enda struktuuriüksus või teine valitsusasutus või avalik-õiguslik juriidiline isik.“</p>	<p>Arvestatud. Projekti viib ellu kliimaosakond. Muudatust selles osas ei tehta.</p>
5.	<p>Punktis 6.4 palun täpsustada, kes hindab projekti edukust juhtrühmas. Palun avada muudatuse mõtet ka seletuskirjas.</p>	<p>Arvestatud. Seletuskirja täiendatud. Kohustuse lahususe tagamiseks ei hinda projekti elluviija ja partnerid edenemise edukust, nad teevad juhtrühmale edukuse hindamiseks ettepaneku. Projekti elluviimise edukust hindavad Kliimaministeeriumi finantsosakond, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium ning Haridus- ja Teadusministeerium.</p>
6.	<p>Ettepanek ühildada eelnõu punktid 9.2.5 ja 9.2.7 üheks sätteks.</p>	<p>Mitte arvestatud. Tegemist on tehnilist laadi muudatusega, mis sisu ei muuda.</p>
7.	<p>Eelnõu punktis 9.4.3 palun esitada viited teistele õigusaktidele korrektelt, lisada pealkirjad. Soovitame eelnõu punkti 9.4.3 sisu välja tuua seletuskirjas. Mis on selle loetelu alusel need abikõlbmatud kulud ja tegevused?</p>	<p>Arvestatud.</p>

8.	<p>Punktis 11.6 on sätestatud, et elluviija kui ka partnerid järgivad toetuse andmisel vähese tähtsusega abi määrukses sätestatud, sh "...teavitavad ettevõtjaid neile projekti käigus antavast vähese tähtsusega abist, ...</p> <p>Samas punktis 16.2 on ainult ettevõtjale pandud kohustus kontrollida VTA vaba jääki enne VTA andmist. Ettepanek tõsta punkt 16.2 punkti 11, sest selles on defineeritud elluviija ja partneri kohustused, kuid punktis 16 on loetletud VTA määrukses tulenevad nõuded.</p>	<p>Mitte arvestatud. Oleme planeerinud teemat kõikides TAT käskkirjades lahendada sarnaselt. Tegemist on tehnilist laadi muudatusega, mis sisu ei muuda.</p>
III.	Eesti Puuetega Inimeste Koda	Kliimaministeeriumi tegevus:
1.	<p>Eesti Puuetega Inimeste Koda on seirekomisjoni liikmena pühendunud sellele, et ühiskonnas peetavad arutelud ja tegevused oleksid võimalikult kaasavad ning ligipääsetavad kõigile, sealhulgas puuetega inimestele, kes vajavad ligipääsetavuse erilahendusi. Tuginedes eelnõu seletuskirjale, tervitame soojalt riigi ja kohaliku tasandi teadlikkuse suurendamise eesmärki kliimamuutuste valdkonnas läbi teabekampaaniate, koolituste ja teabepäevade korraldamise, kliimasaadikute võrgustiku loomise ning kliimahariduse arendamise (punkt 3.1.1). Need sammud on olulised, et tõsta ühiskonna üldist teadlikkust kliimamuutuste leevendamise ja kohanemise teemadel. Eelnõus tuuakse välja ka tegevus, mis on seotud kliimaja keskkonnahariduse arendamisega haridusprogrammidele ja neid toetavate näituste kaudu. Nimetatud tegevuse raames korraldatakse haridusjuhtidele, õpetajatele, noorsootöötajatele, huvikoolide ja keskkonnahariduskeskuste töötajatele kliimahariduslikke koolitusi kliimateemade lõimimisest erinevatesse õppeainetesse jne ning lisaks luuakse Loodusmuuseumisse kliima ekspositsioon (punktis 3.1.3). Sellega seoses juhime tähelepanu vajadusele tagada nimetatud</p>	<p>Arvestatud. Punktis 11.7 on toodud, et elluviija ja partnerid tagavad projektiga seotud koolituste ja muude sündmuste käigus ligipääsetavuse nelja peamise puudeliigi (nägemis-, kuulmis- intellekti- ja liikumispuue) suhtes.</p>

	<p>tegevustele ka ligipääsetavus, et informatsioon ja osalemisvõimalused oleksid võrdselt kättesaadavad kõikidele ühiskonnagruppidele.</p> <p>Näiteks on olulised sellised ligipääsetavuse lahendused nagu kõne tekstiks kirjutustõlke abil, subtiitrite tagamine ja eesti viipekeeletõlge. Eestis on üle 100 000 kuulmislangusega inimese, nende hulgas avaliku sektori töötajaid, kes võiksid ligipääsetavusest kasu saada. Keskkonnaharidusest osasaamiseks on ligipääsetavuse tagamine samuti oluline, sealhulgas õpetajatele, huvikoolidele jt. Need vahendid mitte ainult ei toeta inimeste osalemist, vaid aitavad kaasa ka osalejate teadlikkuse tõstmisele saadaolevate ligipääsetavuse võimaluste osas. Kõne Toompuiestee 10, Tallinn 10137 tel. 6616629 e-post: epikoda@epikoda.ee Kodulehekülg: www.epikoda.ee tekstiks lahendusi ja eesti viipekeeletõlketeenust aruteludele, üritustel ja ekspositsioonile aitab tagada Viipekeeletõlgid OÜ. Soovime rõhutada, et ligipääsetavuse tagamine on oluline samm meie ühise teadlikkuse ja kaasamise suurendamisel ning võimaldab igaühel panustada ja kaasa rääkida kliimamuutustega kohanemise ja nende leevendamise küsimustes. Loodame, et pakutud ettepanekud leiavad oma koha eelnõu rakendamisel ja tegevuste elluviimisel.</p>	
IV.	Haridus- ja teadusministeerium	Kliimaministeeriumi tegevus:
	<p>Kliimaministeerium esitas kooskõlastamiseks keskkonnaministri 04.04.2023 käskkirja nr 152 muudatuse eelnõu. Haridus- ja Teadusministeerium kooskõlastab muudatused, kuid meie jaoks on oluline, et eelarve vähendamisega ei kannata kliima- ja keskkonnahariduse tegevuste elluviimine. Täiendavalt palume kaaluda projekti juhtrühma Haridus- ja Teadusministeeriumi esindaja kaasamist, kuivõrd toetavad tegevused, eelkõige kliima- ja</p>	<p>Arvestatud. Haridus- ja Teadusministeerium on lisatud juhtrühma liikmeks.</p>

	keskkonnahariduse arendamine haridusprogrammide kaudu (lisa 1 punkt 3.1.3) on otseselt seotud haridussektoriga ning tegevuse sihtrühm on haridusjuhid, õpetajad, noorsootöötajad, huvikoolide töötajad.	
--	--	--